

Η χρήση λογικής και νοεράς ενέργειας του ανθρώπου κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά -3

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Ο άνθρωπος μόνο τότε θα κάνει καλή χρήση της λογικότητας που του έδωσε ο Θεός, αν διαμέσου της ασκητικής παραδόσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας ανακαλύψει την νοερά ενέργεια στην καρδιά του. Τότε ο άνθρωπος, που είναι “εν δυνάμει” πρόσωπο αρχίζει να γίνεται “εν ενεργεία” πρόσωπο, όταν φανερωθεί και μεταμορφωθεί «ο κρυπτός της καρδιάς άνθρωπος»[39] δια της Χάριτος του Θεού. Όταν το «ειδεχθές προσωπίον»[40] πέσει και στην θέση του αποκαλυφθεί το Χριστοειδές πρόσωπο.

Μόνο ο άνθρωπος που κατέστη πρόσωπο δια της Χάριτος του Θεού μπορεί να

κάνει καλή χρήση της λογικότητας[41], γιατί τότε ο άνθρωπος βρισκόμενος στο στάδιο του φωτισμού έχει ελευθερωθεί από τα δεσμά των παθών και δεν αφήνει να προπορεύεται η λογική του στην εν Θεώ εμπειρία του. Σε αυτήν την εμπειρική σχέση με το Θεό η νοερά ενέργεια του ανθρώπου, ο νους ως το μοναδικό όργανο της θείας εποψίας, ενώνεται με την άκτιστη θεοποιό ενέργεια, κοινή στα πρόσωπα της Αγίας Τριάδας. Στο νου θα αποκαλυφθεί ο Θεός, η λογική ως ενέργεια θα είναι εκείνη που θα διατυπώσει και θα εκφράσει τις εμπειρίες του νου.

Ο σύγχρονος άνθρωπος εγκλωβισμένος στην λογικοκρατία, την τεχνοκρατία και τον ανθρωπιστικό ρεαλισμό που χαρακτηρίζει την εποχή μας αδικεί τον εαυτό του. Εγκαταλείπει τον χώρο της ελευθερίας του πνεύματος στο επίπεδο της εγκοσμιότητας. Ο Παλαμάς προβάλλει στον σύγχρονο άνθρωπο την αλήθεια και ζωή που διανοίγει το ανθρώπινο πρόσωπο στην απειρότητα. Έτσι η επίγεια ζωή γίνεται προπαρασκευή για την αιωνιότητα και ο άνθρωπος ενσυνείδητα και ελεύθερα με την Χάρη του Θεού μεταμορφώνεται σε αιώνιο πρόσωπο κατ' εικόνα του Θεού.

Σωστή αντιμετώπιση των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, ιδιαίτερα της γενετικής και της πληροφορικής, όπως άλλωστε και ενώπιον μιας οικολογικής καταστροφής μπορεί να γίνει μόνο από επιστήμονες και πολιτικούς φορείς που έχουν εξίσου ανεπτυγμένη μαζί με την λογική τους και την νοερά ενέργεια, την άμεση εμπειρία, κοινωνία με τον Θεό. Διαφορετικά μόνη η λογική και η οποιαδήποτε νοησιαρχική ηθική παραμένουν ανίσχυρες μπροστά στις μεγάλες προκλήσεις είτε των συγχρόνων επιστημονικών επιτεύξεων είτε του ακόρεστου καταναλωτισμού.

Ο άνθρωπος, «κεκοπιακώς και πεφορτισμένος»[42] από την αμαρτία, το άγχος του υλιστικού και ευδαιμονιστικού τρόπου ζωής, ζητά (με τρόπο άμεσο η έμμεσο) να δει, ώστε να ζήσει και ο ίδιος εκείνο το βίωμα που θα αναπαύσει την βεβαρημένη συνείδηση και θα γεμίσει το κάθε είδους υπαρξιακό κενό του. Εμείς προβάλλουμε το σύμφωνο με την Πατερική Παράδοση βίωμα. Η επιστροφή στους Πατέρες, το “σύνθημα” που άρχισε να κυριαρχεί ξανά μέσα στην συνείδηση της Εκκλησίας πριν λίγα χρόνια, δεν σημαίνει την επιδίωξη εμπλουτισμού γνώσεων από την Πατερική γραμματεία, που γίνεται δια της λογικής, αλλά την εφαρμογή του Πατερικού βιώματος, που φανερώνεται με την ανακάλυψη της νοεράς ενέργειας στην καρδιά του ανθρώπου δια της Χάριτος του Θεού.

Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, ο μύστης και κήρυξ της Χάριτος[43], αναφέροντας τα συστατικά στοιχεία της ανθρώπινης υπάρξεως γράφει: «Ο πνευματικός άνθρωπος εκ τριών υφέστηκε· χάριτος Πνεύματος επουρανίου, ψυχής λογικής[44] και γήινου σώματος»[45]. Άρα ο πνευματικός άνθρωπος, αν πρέπει να γνωρίζει με

λεπτομέρεια το σώμα του, οφείλει να γνωρίζει τα περί της άκτιστης θεοποιού Χάριτος και περί των δυνάμεων της ψυχής του και ιδιαίτερα πως θα ανακαλύψει την νοερά ενέργεια, που τον καθιστά κοινωνό με την θεοποιό ενέργεια της Αγίας Τριάδας και όπως λέει ο Παλαμάς, άναρχο και αίδιο αλλά και καινή κτίση, νέο άνθρωπο[46], κατά Χάριν θεό[47].

[39] Α Πέτρ. 3, 4.

[40] «Όταν ανακύψη και κατοπτεύση τον εντός άνθρωπον, τέως μεν ενιδών το προσγενόμενον ειδεχθές προσωπέον...». *Εις τον Βίον του οσίου Πέτρου του εν Άθω 18, Συγγράμματα*, τομ. Ε , σ. 171.

[41] «Μία φιλοσοφία που θέλει να εξηγήση τα πάντα με βάση την λογικότητα της ύπαρξης, δεν μπορεί να βρη λογικότητα σ' αυτή την ύπαρξη έξω από το πρόσωπο που την παράγει, την μεταδίδει και την συλλαμβάνει. Κάποτε, οι άνθρωποι είχαν εξαπατηθή από μία τέτοια φιλοσοφική η επιστημονική "λογική" εξήγηση της ύπαρξης». π. Δημ. Στανιλοάε, *Αγίου Μαξίμου Ομολογητού, Φιλοσοφικά και θεολογικά ερωτήματα*, στην σειρά, Επί τας πηγάς, Αθήνα 1978, σ. 33.

[42] Πρβλ. *Ματθ.* 11, 28.

[43] Πρβλ. *Απολυτίκιο* του Αγίου. Ο Παλαμάς στα αντιρρητικά έργα του πολύ συχνά αναφέρει ότι «απολογείται περί Χάριτος».

[44] Όταν σε αυτό το χωρίο ο Παλαμάς λέει την ψυχή μόνο λογική, δεν σημαίνει ότι η ψυχή δεν είναι και νοερά. Ακολουθώντας τον άγιο Ιωάννη Δαμασκηνό (βλ. Εκδ. ακρ. ορθ. πίστεως, κεφ. 26, PG 94, 920 BC «ψυχήν δε λογικήν και νοεράν δια του οικείου εμψυήματος δους αυτώ», 924 BC, «ψυχή τοίνυν εστίν ουσία ζώσα... λογική τε και νοερά»), όταν θέλει να ορίσει την ψυχήν δεν ξεχνά το "νοερά". Βλ. ενδεικτικά στα *Κεφάλαια, Συγγράμματα*, τομ. Ε , «πάσα λογική και νοερά φύσις ... αλλ' η μεν εν ημίν λογική και νοερά φύσις» κεφ. 30, σ. 51. «Η λογική και νοερά ψυχή ουσίαν μεν έχει την ζωήν» κεφ. 33, σ. 52. «Η νοερά και λογική φύσις της ψυχής» κεφ. 39, σ. 56. «Μόνοι γαρ ημείς των κτισμάτων απάντων προς τω νοερώ τε και λογικώ τε και το αισθητικόν έχομεν» κεφ. 63, σ. 71. Περί του τρισυποστάτου" του ανθρώπου βλ. και το πολύ ωραίο χωρίο του αγίου Συμεών Ν. Θεολόγου από την *Κατήχηση 15, Sources Chrétiennes*, τομ. 109, σ. 228, «Ω του θαύματος, ότι άνθρωπος Θεώ ενούται πνευματικώς τε και σωματικώς, είπερ ου χωρίζεται του νου η ψυχή ουδέ της ψυχής το σώμα, αλλά τη ουσιώδει ενώσει γίνεται τρισυπόστατος κατά Χάριν και ο άνθρωπος εις θέσει Θεός εκ σώματος και ψυχής και ούπερ μετείληφε θείου Πνεύματος».

[45] *Υπέρ των ιερών ησυχάζόντων 1,3,43, Συγγράμματα*, τομ. Α , σ. 454.

[46] «Και ο επιτυχών της θεώσεως άνθρωπος επ' αμφοτέρων εικότως, καλείται νυν μεν άναρχος και αίδιος και ουράνιος, ως ανωτέρω μικρόν ακηκόαμεν, δια την

Χάριν την άκτιστον και αεί ούσαν εκ του αεί όντος Θεού, νυν δε καινή κτίσις και νέος άνθρωπος». *Αντιρρητικός προς Ακίνδυνον 3,15, Συγγράμματα, τομ. Γ , σ. 172.*
[47] Πρβλ. *Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων 3,2,12, Συγγράμματα, τομ. Α , σ. 666, στ. 21.*